

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Ruotsalainen puoluesihteerin ja monikansallinen valtio

Kaihovirta, Matias; Ehrstedt, Johan

Published in:
Luokkataistelua ruotsiksi

Published: 20/09/2023

Document Version
Final published version

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Kaihovirta, M., & Ehrstedt, J., (TRANS.) (2023). Ruotsalainen puoluesihteerin ja monikansallinen valtio: Sosiaalidemokratia ja kansakunta Karl H. Wiikin poliittisessa toiminnassa 1920-luvulla. In J. Ehrstedt, M. Kaihovirta, E. Kaukonen, & M. Wickström (Eds.), *Luokkataistelua ruotsiksi: Identiteetti ja ideologia 1900-luvun suomenruotsalaisessa työväenliikkeessä* (pp. 113-141). Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/29a0ea89-c4c3-4182-aa82-b5d9d3ff7dfe/content>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Ruotsalainen puoluesihtööri ja monikansallinen valtio

Sosiaalidemokratia ja kansakunta
Karl H. Wiikin poliittisessa toiminnassa
1920-luvulla

Ensiksi meidän täytyy päästä eroon käsityksestä, jonka mukaan kaikenlainen kansallisten kysymysten pohtiminen olisi muka nationalismia ja jotain sosialistille arvotonta.¹

Artikkelissani tutkin miten kansakuntaa ja etnisyyttä koskevat käsitykset ilmenivät suomalaisessa sosiaalidemokratiassa 1920-luvulla. Usein nationalismia ja sosialismia pidetään toistensa vastakohtina. Myöhempi tutkimus on kuitenkin osoittanut niiden yhteenkietoutuneisuuden, sillä niiden alkuperä on paikannettavissa jaettuun ja samanaikaiseen sosiaalihistorialliseen, poliittis-historialliseen ja aatehistorialliseen kontekstiin. 1900-luvulla kansakunta ei ollut pelkkä abstrakti ajatus, vaan se oli instituution muodossa konkreettisesti olemassa. Työväenliikkeelle kansallisvaltio oli sekä toimiva väline että hyväksyty toimintaympäristö, jonka puitteissa työväenliike saattoi toteuttaa poliittisia tavoitteitaan. Kansakunnalla oli tärkeä funktio luokkataistelun näkökulmasta ja se oli myös itsessään merkittävä työväenliikkeelle. Kansallinen vapautustaistelu on voinut olla osa työväenliikkeen luokkataistelua, minkä lisäksi työväenliike on

vaikuttanut nationalististen liikkeiden ja hankkeiden aatteelliseen sisältöön.²

Sosialismin ja nationalismin olemuksellista eroa ja niiden välisen vastakkainasettelun keskeisyyttä korostavien tahojen voidaankin hyvällä syyllä sanoa kärsineen eräänlaisesta älyllisestä oikosulusta. Juuri siksi on tärkeää nähdä ideologiat ennen kaikkea pyrkimyksinä vastata oman aikakautensa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin sekä huomioida, kuinka ne toimivat ihmisten innoittajina näiden ponnistellessa saavuttaakseen yksilöllisesti ja kollektiivisesti määriteltyjä tavoitteita.³ Suuntaamalla huomio niihin toimijoihin, jotka omassa poliittisessa toiminnassaan yhdistivät menestyksekkäästi nationalismin ja sosialismin, voimme lisätä ymmärrystämme mainittujen aatteiden vetovoimasta sekä ideologioiden kyvystä saada ihmisiä ryhtymään poliittiseen toimintaan, niin menneisyydessä kuin nykyisyydessä.

Empiirisenä lähtökohtanani tässä artikkelissa toimii ruotsinkielinen sosiaalidemokraattinen poliitikko Karl Harald Wiik (1883–1946) ja hänen sosiaalidemokraattista politiikkaa ja kansakuntaa koskevat näkemyksensä. Artikkelini on osa kasvavaa tutkimuksellista kiinnostusta, joka kohdistuu nationalismin luomisen ehtoihin erilaisissa historiallisissa yhteyksissä. Eri nationalismin teorioiden sovellettavuuden tai nationalististen ideologioiden keskinäisten suhteiden sijaan nykyisessä nationalismiin keskittyneessä historiantutkimuksessa on yhä useammin kiinnostuttu yksittäisten toimijoiden ja ryhmien tavoista luoda ja uusintaa nationalistisia ideologioita ja käytäntöjä.⁴

Samalla uudet nationalismin teoriat ovat myötävaikuttaneet varhaisempien nationalismia koskevien historiallisten narratiivien ongelmallistamiseen, muun muassa tekemällä näkyväksi kansallisvaltion hegemonisen aseman. Hegemonian vastaisiksi kutsutut nationalismit – toisin sanoen sellaiset nationalistiset ajatukset ja liikkeet, joita edustivat esimerkiksi etniset vähemmistöt tai oikealle tai vasemmalle itsensä asemoineet poliittiset ja yhteiskunnalliset liikkeet – osoittavat kansallisvaltion olleen kiistelty poliittinen projekti. Tämän lisäksi kansallisvaltio luotiin eri liikkeiden kansakuntaa koskevien tulkintojen ja näkemysten

muodostamassa poliittisessa voimakentässä. Joillekin vasemmiston osille kansakunnan idea risteytyi luokkaa koskevien kysymysten kanssa ja osassa maailmaa kansalliset vapautustaistelut ovat käyneet yksiin sosialistisen luokkataistelun kanssa.⁵

Artikkelissani keskityn ensijaisesti sosiaalidemokraattiseen kansakuntakonstruktion tutkimalla K. H. Wiikin poliittista toimintaa ja ajattelua. Tutkimuksen kohteena on Wiikin identifioituminen 1920-luvulla kehittyneeseen sosiaalidemokratian suuntaukseen, jolle oli leimallista *suomenruotsalainen vähemmistönationalismi* ja ajatus *Suomesta kahden kansan muodostamana valtiona*. Se suhteutetaan käynnissä olleeseen suomalaiseen kansallisvaltion rakentamisprosessiin ja samanaikaisiin, kansainvälisessä sosiaalidemokraattisessa työväenliikkeessä esiintyneisiin nationalistisiin ja sosialistisiin aatevirtauksiin. Määritelmässään identifikaatiosta analyttisenä käsitteenä historiantutkija Johanna Wssholm on todennut, että ”sana polveutuu samasta juuresta kuin identiteetti, mutta koska se on johdettu verbimuodosta, sillä on prosessuaalinen lisämerkitys joka tavoittaa paremmin ajatuksen yksilön muuttumisesta ja muokkautumisesta, mikä tapahtuu osana jatkuvaa dialogia ympäristön kanssa [...]”⁶ Artikkelissa elämäkerralliset elementit jäävät taka-alalle, ja huomioni keskittyy sen sijaan Wiikin tapaan luoda ja välittää sosialismia ja kansakuntaa koskevia poliittisia ajatuksia, sekä siihen, miten näitä ajatuksia käytettiin päivänpolitiikassa.

Aiemmassa tutkimuksessa on oltu kiinnostuneita sosiaalidemokratian suhteesta porvarilliseen kansallisvaltioon, mutta kysymykset sosiaalidemokratian suhteesta nationalismiin sekä kansakuntaa koskeviin käsityksiin on jätetty vähemmälle huomiolle. Tämä koskee myös niitä tapoja, joilla sosiaalidemokraatit sotien välisenä aikana omaksuivat ja työstivät omia, kansakunnan ideaa koskevia ideologioita kantaansa. Ruotsalaista sosiaalidemokratiaa tutkineen sosiologi Carly Elizabeth Schallin mukaan sosiaalidemokraattisen puolueen pyrkimys muuttaa Ruotsi kaikkien ruotsalaisten kansalliseksi kansankodiksi johti luokkarajat ylittäneeseen inklusiiviseen politiikkaan, jossa oli aineksia sekä etnistä (*ethnic*) nationalismista että kansalaisnationalismista (*civic*).

Ruotsalaisuus näyttäytyi aikalaisille ongelmattomana, luonnollisena kansallisena yhteenkuuluvuutena: kaikkien Ruotsissa asuneiden katsottiin olevan ruotsalaisia tai voivan tulla ruotsalaisiksi.⁷

Suomessa kansallisvaltion rakentamista sitä vastoin leimasi suomenkielisten ja ruotsinkielisten välinen konflikti, kun taas kansalaisnationalistisen, kahden kansakunnan pohjalle rakentuneen käsitteen suomalainen (finländsk) kyseenalaistivat voimakkaasti kaikki tuolloiset poliittiset toimijat. Ruotsiin verrattuna suomalaisen sosiaalidemokratian lähtöpiste näyttäytyi hankalampana jo sisällissodan aiheuttaman kahtiajakautumisen ja kieliriidan takia. Suurin haaste oli kuitenkin se, ettei Suomi ollut sotienvälisenä aikana läheskään niin etnisesti homogeeninen kuin Ruotsi. Aikaisempi tutkimus on esittänyt Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen (SDP) olleen ”kielikysymyksen” suhteen neutraalilla kannalla. Tämä tulkinta on yhdenmukainen osaksi Suomen kaksikielisyyden hyväksyneen puolueen virallisen kielipoliittisen kannan kanssa, ja osaksi Väinö Tannerin kaltaisten merkittävien puoluejohtajien kieliriidan aikoihin usein osoittaman sovinnollisen asenteen kanssa. Itse asiassa kielikysymys oli kuitenkin erittäin kiistelty asia SDP:ssä, ja tämä pätee niin aikaan ennen puolueen vuonna 1906 tekemää kielipoliittista kannanottoa kuin sen jälkeenkin. Puolueen piirissä kielikysymys kirvoitti keskusteluja usein etenkin jonkin puolueelle keskeisen kysymyksen käsittelyn yhteydessä, kuten esimerkiksi miten sosiaalidemokraattien tuli suhtautua kansallisvaltion muotoutumiseen. Historiantutkija Niko Kannisto on nykyaikaiseen nationalismitutkimukseen nojaten käsitellyt SDP:n suhdetta suomalaiseen kansallisvaltionalismiin vuosina 1918–1930. Hän omaksuu kuitenkin varovaisen – ellei suorastaan torjuvan – asenteen mitä tulee etnisen ulottuvuuden merkitykseen sosiaalidemokraattien suhtautumisessa oman aikansa yleisiin nationalismin ilmene-mismuotoihin Suomessa. Lisäksi Kannisto ei lainkaan tuo esille suomenruotsalaista sosiaalidemokratiaa ja vasemmistoa eikä niiden vaikutusta suomalaisen sosiaalidemokratian suhtautumiseen kansakuntaan ja kansallisvaltioon.⁸

Tarkoitukseni on artikkelissani osoittaa, mikä merkitys kansakuntaa koskevilla käsityksillä oli Wiikin muotoilemalle versiolle sosiaalidemokratiasta. Kuinka tärkeää senaikainen kansakuntaa ja sosialismia koskeva ajatusten ja ideoiden vaihto oli Wiikille? Miten etnonationalistiset tavat suhtautua kansakuntaan ja sosialismiin vaikuttivat Wiikin poliittiseen toimintaan? Mikä merkitys kansainvälisen sosiaalidemokraattisen työväenliikkeen tunnetuksi tekemällä internationalismin käsitteellä oli Wiikin poliittisessa retoriikassa? Millaisen vastaanoton Wiik ja hänen ajattelunsa saivat senaikaisessa poliittisessa ympäristössä, jossa käytiin kamppailua tulkintaetuoikeudesta määrittellä suomalaisen kansallismieliseen valtion kuuluvat ja siihen kuulumattomat ihmisryhmät? Artikkelin lähdemateriaalina toimivat Wiikin kirjoittamat ja hänestä kirjoitetut tekstit, jotka koostuvat kirjeistä, puheista ja sanomalehtiartikkeleista. Artikkelini metodi pohjaa toimijan roolin näkyväksi tekemiseen sekä sosialismia ja nationalismia koskevien aikalaisdiskurssien käyttämiseen yhteiskuntahistoriallisessa kontekstissa.⁹ Tavoitteeni on osoittaa kuinka Wiik käytti kansakuntaa koskeneita senaikaisia diskursseja tekemässään konkreettisessa poliittisessa työssä suomalaisen sosiaalidemokraattisen liikkeen parissa tutkimuksen kohteena olevana ajanjaksona.

SDP:n ruotsalainen puoluesihtööri

Karl H. Wiik valittiin yksimielisesti SDP:n puoluesihtööriksi puoluekokouksessa 1.–6. helmikuuta 1926. Muilta osin puoluekokousta luonnehti käynnissä ollut puolueen puheenjohtajan Väinö Tannerin ja puolueen vasemmisto-opposition välinen jännittynyt konflikti. Puoluekokouksen aikana oppositiomieliset selvisivät taistelusta voittajana. Oppositio oli kysellyt Wiikiltä tämän halukkuutta ryhtyä puoluesihtööriksi, ja valituksi tuleminen merkitsi hänen paluutaan sosiaalidemokraattisen puolueen johtotehtäviin. Kuusi vuotta aikaisemmin Wiik oli vapaaehtoisesti eronnut puoluehallituksesta protestina SDP:n tekemälle päätökselle vastustaa Ahvenanmaan liittymistä Ruotsiin. Wiik ja Ruotsalainen

Työväenliitto (FSA, Finlands svenska arbetarförbund) olivat sen sijaan puolustaneet ahvenanmaalaisten irredentismia. K. H. Wiikin elämäkerran kirjoittaja Erkki Tuomioja ei kuitenkaan vaikuta hyväksyvän Wiikin itsensä esittämää selitystä, jonka mukaan hän jätti puoluehallituksen SDP:n Ahvenanmaan kysymyksen yhteydessä edustaman ”imperialistisen politiikan” vuoksi. Tuomiojan mielestä todellisena syynä olisivat olleet Wiikin ja Tannerin väliset henkilökohtaiset erimielisyydet.¹⁰

Wiik toimi *Arbetarbladet*-lehden ahkerana pääkirjoitustoimittajana ja myöhemmin myös lyhyen aikaa lehden päätoimittajana juuri sinä aikana, kun Ahvenanmaan kysymystä käsiteltiin. Wiik ja FSA asettuivat, kuten sanottua, ahvenanmaalaisten puolelle, ja heidän esittämänsä ahvenanmaalaisten vähemmistökansallisten oikeuksien puolustus oli yhtä aikaa myös kovaa kritiikkiä valkoisen porvarillisen suomalaisen valtion harjoittamaa ”imperialismia” ja vähemmistöjen sortoa kohtaan. *Arbetarbladet* kritisoi ”nuorta suomenkielistä tasavaltaamme” (alkup. ”finska”), joka pääkirjoitustoimittajan mukaan jälleen kerran ”on osoittanut olevansa valtio, joka ei kuulu skandinaaviseen tai ylipäätään länsimaiseen kulttuurivyöhykkeeseen”.¹¹ Todistelu noudatti Wiikin aiemmin *Arbetarbladetiin* kirjoittamien puheenvuorojen muodostamaa linjaa: kyse oli kamppailusta länsimaisen ja itämaisen sivilisaation välillä, jossa sosiaalidemokraatit taistelivat itämaista taantumusta vastaan ja länsimaisen demokratian puolesta. Wiik kirjoitti kuinka ”[O]lemme liian kauan eläneet yhdessä idän kanssa, jotta olisimme jo voineet päästä kokonaan eroon sieltä tulleista vaikutteista [...]”.¹²

Wiikin aiemmat ja tuolloiset kansallisuuskysymystä koskevat kannanotot, ja erityisesti hänen suomenkielisen enemmistönationalismin ”kansalliskiihkoista” ja ”imperialistista” luonnetta koskenut kritiikkensä, muodostavat taustan Wiikin omalle pyrkimykselle toimia sosialistisen internationalismin puolesta. Tässä yhteydessä on muistettava, että Wiikin mukaan myös SDP vaikutti sortuvan hänen kritisoimaansa enemmistönationalismiin. Wiikin kannattama sosialistinen internationalismi edusti sovinnollista linjaa, joka oli syntynyt suomalaisessa työväen-

liikkeessä vuonna 1906 puhjenneen repivän konfliktin jälkeen, jonka osapuolina olivat suomenkieliset ja ruotsinkieliset sosiaalidemokraatit. Tuolloin Wiikin sosialistinen ja ruotsinkielinen vähemmistönationalismi oli tehnyt hänestä tunnetun kansallisella tasolla. Wiik oli yhdessä opiskelutoverinsa, sosiaalidemokraatti Filemon Tidermanin kanssa pannut alulle hankkeen itsenäisen ruotsinkielisen sosiaalidemokraattisen puolueen perustamiseksi Suomeen. Puoluetta tarvittiin, koska Wiikin mukaan ”[r]uotsinkieliset työläiset ovat harkitsevaisempia, vähemmän innostuneita, omaavat enemmän taipumusta kritisointiin kuin hätäisten aloitteiden tekemiseen [...]” kun taas suomenkieliset olivat taipuvaisempia ”ylimitoitettuun innostukseen aatteista” joka Wiikin mukaan oli usein ”kytköksissä arvostelukyvyyttömyyteen”. Erot kahden kansallisuuden luonteenlaadussa ja kulttuurisessa kehitysvaiheessa saivat Wiikin puolustamaan ruotsinkielisten työläisten oikeutta omaan puolueeseen ja heidän oikeuttaan toimia SDP:ssä itsenäisenä ruotsinkielisenä piirijärjestönä.¹³ Puolueen perustamista käsiteltiin FSA:n edustajainkokouksessa, joka oli samalla myös järjestön ensimmäinen liittokokous. Wiikin keskustelun aikana esittämä suomalaisen enemmistönationalismin kritiikki perusteineen säilyi Wiikin ajattelussa ennallaan myös jatkossa. Vuonna 1906 ruotsinkieliset vähemmistönationalistiset kriitikot olivat nimittäneet suomenkielistä enemmistönationalismia ”suomettarelaisuudeksi”, joka sotien välisenä aikana korvattiin ”aitosuomalaisuuden” käsitteellä:

Mitä suomettarelaisuus oikein on? Sen juuret ovat Uralin tuolla puolen, kun taas nykyaikainen työväenliike on länsimaista alkuperää oleva kulttuuriliike. Suomettarelaisuuden henki muodostuu vahvempien edessä matelemisesta ja heikompien sortamisesta [...].¹⁴

Selvitettäessä Wiikin sosialistisen ruotsinkielistä vähemmistönationalismia ja sen merkitystä hänen myöhemmälle argumentoinnilleen on sitaatin kiinnostavin kohta eittämättä hänen esittämänsä kuvaus ruotsinkielisen vähemmistön oikeuksia uhkaavasta suomenkielisestä enemmistönationalismista. ”Suomet-

tarelaisuus”, joka 1906 tarkoitti Suomalaisen puolueen edustamaa fennomaniaa ja myöhemmin aitosuomalaisuutta, sijaitsi Wiikin mukaan alemmalla kulttuurisella kehitystasolla. Wiik alleviivasi sosialismin länsimaisuutta, kun taas fennomanian suomenkielinen nationalismi edusti hänelle itämaista sivilisaatiota. Länsimaisesta eurosentrisestä perspektiivistä käsin sen autoritäärinen barbaarisuus näyttäytyi vastakohtana länsimaiselle demokratialle ja sivilisaatiolle.

Wiikin vähemmistönationalistiset puoluesuunnitelmat saivat kuitenkin väistyä FSA:n enemmistön asettuessa vastustamaan ehdotusta. Enemmistö halusi oman puolueen sijasta kuulua samaan puolueeseen suomenkielisten sosiaalidemokraattien kanssa.¹⁵ SDP:n Oulussa elokuussa 1906 järjestetyssä puoluekokouksessa hyväksymä päätöslauselma kansallisuuskysymyksestä merkitsi ratkaisua suomalaisen työväenliikkeen yhtenäisyyttä uhanneelle kansallisuuskonfliktille. Päätöslauselmassa suomalainen, ruotsalainen ja venäläinen kansallisuus esitettiin toistensa veroisina ja niille annettiin oikeus kehittyä omilla ehdoillaan, muita kansallisuuksia sortamatta. Puoluekokous päätti eri kansallisuuksien saavan toimia omissa, puolueen sisällä vaikuttaneissa kansallisuuteen pohjautuvissa järjestöissään, mikä ruotsinkielisten sosiaalidemokraattien kohdalla tarkoitti FSA:ta. Lisäksi järjestöille myönnettiin pysyvä edustus puolueen johtoelimissä. Päätöslauselma ja puoluekokouksessa esitetyt lausunnot olivat linjassa kansainvälisen sosiaalidemokraattisen liikkeen esittäminen, kansakuntien itsemääräämisoikeutta puoltavien kannanottojen kanssa.¹⁶ Wiikin mukaan SDP:n kannanotto tulisi merkitsemään kansallisuuskysymyksen epäpolitisoitumista. Eduskunnan hyväksyttyä uuden kansallisvaltion kaksi kansallisuutta tunnustaneen kaksikielisen hallitusmuodon 1919 Wiik julisti, että ratkaisu oli yhtäpitävä SDP:n puoluekokouksessaan Oulussa 1906 hyväksymien kannanottojen kanssa.¹⁷ Wiikin tulkinta asioiden välisestä yhteydestä tulee ymmärrettäväksi, kun lähtökohdaksi otetaan puolueen vuonna 1906 hyväksymän päätöslauselman näkemys ruotsalaisuuden asemasta Suomessa: ”ruotsin kieli on välttämätön ruotsalaisen väestön kaikinpuoliselle kehitykselle,

minkä lisäksi sillä on suuri merkitys länsimaisen kulttuurin ja sosiaalidemokraattisten ajatusten leviämiseksi Suomessa [...]”¹⁸

Wiikin suhtautumiseen kansallisuuskysymykseen 1920-luvulla vaikuttivat merkittäväällä tavalla itävaltalaisen sosiaalidemokraattien, niin kutsuttujen austromarxistien, vahva asema hajonneen Toisen internationaalin pohjalta syntyneessä uudistuneessa kansainvälisessä sosiaalidemokraattisessa työväenliikkeessä. Austromarxistit olivat esikuva monille ulkomaisille sosiaalidemokraateille. Monietnisessä Wienin kaupungissa he olivat lanseeranneet erittäin kunnianhimoisen sosiaalipoliittisen uudistusohjelman, ja myös esittäneet sosiaalidemokraattisen ratkaisun niihin etnisiin konflikteihin, jotka riivasivat ensimmäisen maailmansodan jälkeen tuhoutuneiden keski- ja itäeurooppalaisten imperiumien raunioille syntyneitä uusia, monikansallisia perillisvaltioita. Austromarxistien Otto Bauerin ja Karl Rennerin pääteesi oli tarkastella kansakuntaa ”kohtalonyhteytenä” (Schicksalsgemeinschaft) joka oli yhdistänyt saman kielen, kulttuurin, rodun ja historian omaavat ihmiset kollektiiviseksi ”luonneyhteydeksi” (Charaktergemeinschaft). Heidän mukaansa kansakunta oli osa yhteiskunnan todellisuutta, ja siksi sosialistien oli hyväksyttävä se. Kun kansakunta nähtiin kulttuurisena yhteisönä, se ei myöskään ollut itsessään mikään yhteiskunnallinen kysymys. Tästä seurasi puolestaan se, että kansakunta ei voinut muodostaa pohjaa valtion rakentamiselle. Kansakunnan erottaminen valtiosta oli austromarxistien yritys epäpolitisoida kansallisuuskysymys ja tehdä siitä kulttuurinen kysymys, josta päättäminen kuuluisi yhteiskuntaa ohjaavan valtion tehtäviin.¹⁹

Epäpolitisoinnalla kansallisuuskysymyksen työväenliike saattoi keskittyä itselleen ensijaiseen poliittiseen kysymykseen, eli työväenluokan ja porvariluokan väliseen luokkataisteluun. Muutokset luokkasuhteissa olivat ratkaisevia yhteiskuntaluokkien kamppaillessa johtoasemasta valtiossa. Samalla austromarxisteilla oli tarjota melko liberaali ratkaisu kansallisuuksien välisiin konflikteihin: yksilö sai itse päättää mihin kansanyhteisöön hän halusi kuulua. Monikansallisten valtioiden näkökulmasta kolmas merkittävä seikka austromarxistien näkemyksessä oli väite, jonka mukaan

kansakunta ei välttämättä ollut yhteydessä mihinkään tiettyyn alueeseen, vaan kansalliset kulttuuriset luonteenpiirteet kulkivat yksilöiden ja yhteisöjen mukana, minne he sitten menivätkään. Sosialistinen valtio vuorostaan takasi jokaiselle kansakunnalle oikeuden olemassaoloon valtioyhteisön muodostamisessa puitteissa, työväenliikkeen kansainvälistä solidaarisuutta koskevien periaatteiden pohjalta.²⁰

Porvariston käyttämä kansakunnan käsite oli Wiikille ja kaikille sosialisteille ongelmallinen, sillä porvaristo ei halunnut myöntää kansakuntien sisällä vallitsevia luokkaeroja. Tämä johti vuorostaan siihen, että työväenluokka ei kyennyt samaistumaan porvarilliseen käsitykseen kansakunnasta kollektiivisena yhteisönä. Wiik huomautti myös, että sosiaalidemokratian heikko asema suomenruotsalaisten keskuudessa ei ollut seurausta vähemmistön porvarillisuudesta tai suomenruotsalaisten taantumuksellisesta epädemokraattisuudesta, vaan voimakkaan ruotsinkielisen yläluokan tavalliseen suomenruotsalaiseen kansaan kohdistamasta sorrosta.²¹

1920-luvulla ruotsinkielisen työväenluokan arkea leimasivat sisällissodan kovat kokemukset. Kirjoittaessaan sisällissodasta SDP:n 25-vuotishistoriikkiin tekemässään selvityksessä ”Sosiaalidemokratiasta Suomen ruotsalaisten keskuudessa”, Wiik väitti että ”hirmuvalta oli ruotsalaisilla seuduilla vieläkin hirveämpi kuin muualla, koska ruotsalainen yläluokka oli [suomalaista] säälimättömämpi”. Wiikin mukaan ruotsinkielinen yläluokka oli rankaissut suomenruotsalaisia punaisia erityisen kovalla kädellä ja hän vihjaisi syynä tähän olleen halun hävittää työväenliike ruotsinkielisiltä alueilta Suomessa. Lisäksi Wiik totesi, että suomenruotsalaisella taholla ei löytynyt porvarillista ruotsinkielisliberaalia tai demokraattista puoluetta, joka voisi toimia vasta voimana ruotsinkielisen oikeiston harjoittamalle taantumukselliselle luokkapolitiikalle. Työväenluokka oli siten täysin ruotsinkielisen yläluokan sorron armoilla.²² Ruotsalaisuuden osoittautuminen taantumuksellisemmaksi ja antidemokraattisemmaksi, kuten Wiik oli usein huomauttanut, oli johtanut suomenkielisen enemmistön demokratiamielisten tahojen vastarintaan sitä koh-

taan. Wiikin mielestä ruotsinkielisen yläluokan antidemokraattinen asenne oli häpeäksi niin ruotsalaisuudelle kuin ruotsinkielisen vähemmistön enemmistölle Suomessa. Yläluokan toiminta uhkasi esittää kaikki Suomen ruotsalaiset taantumuksellisen kansallisen vähemmistönä, mikä vuorostaan vahingoitti suomenkielisen enemmistön ja ruotsinkielisen vähemmistön välistä suhdetta.²³

”Epäisänmaallinen koalitio” vastaan ”suomalaisen porvariluokan oppositio”

SDP:n mahdollista mukanaoloa hallituksessa oli vatvottu sekä sosiaalidemokraattisella että porvarillisella taholla sisällissodan jälkeen. Vuoden 1918 jälkeen porvaristo ja etenkin oikeisto osoittivat suurta epäluuloa sosiaalidemokraatteja kohtaan, ja sosiaalidemokraatit suhtautuivat samankaltaisella tavalla porvaripuolueisiin. Sisällissodan jälkeiset puoluekokoukset olivat lyöneet lukkoon periaatteen, jonka mukaan SDP saattoi osallistua koalitiohallitukseen yhdessä porvaripuolueiden kanssa vain poikkeustilanteissa. Vuoden 1926 puoluekokous kuitenkin arvioi uudelleen aikaisemmat hallitustyötä koskevat päätökset, ja puolue päätti suhtautua jatkossa myönteisesti ajatukseen hallitusyhteistyöstä porvaripuolueiden kanssa. Uudelleenarviointi oli mahdollinen koska aiemmin hallitustyötä vastustaneet puolueen vasemmistosiipi ja keskusta (johon Wiikin katsottiin kuuluvan) suostuivat nyt sosiaalidemokraattien hallituksessa oloon yhdessä porvarillisen keskustan kanssa. Hyväksyntä oli perusteltavissa vetoamalla Sosialistisen Työväen Internationaalin (STI) muotoilemaan ”keskustapoliittiseen strategiaan”.²⁴

Suomalaisen oikeiston selkärangan olivat vuodesta 1918 lähtien muodostaneet Kansallinen Kokoomuspuolue ja Suomen ruotsalainen kansanpuolue (RKP). Mutta molemmat puolueet olivat hajanaisia. Suhtautuminen ruotsin kielen asemaan Suomessa jakoi suomalaisen oikeiston, mikä antoi SDP:n keskustaan kuuluneille poliitikoille mahdollisuuden sekä aloittaa yhteistyö

RKP:n kanssa että heikentää oikeiston valta-asemaa entisestään. RKP:n konservatiivinen oikeistosiipi joutui puolueen sisällä vaikuttaneen, itsenäistymisen jälkeen perustetun Ruotsalainen vasemmisto -ryhmittymän (Svenska vänstern) haastamaksi. Ryhmittymän johtohahmoin lukeutuivat muun muassa Georg Schauman ja Max Hanemann, jotka kummatkin tunsivat Wiikin nuoruutensa radikaaleilta opiskelijavuosilta 1900-luvun alussa. Hanemann oli väliaikaisesti toiminut FSA:ssa samaan aikaan Wiikin kanssa aikana juuri ennen suurlakkoa 1905, ja Gunnar Landtmanin mukaan Schaumanin ”katsottiin myös kuuluvan tähän ajatussuuntaukseen”. Tällä Landtman tarkoitti työväenliikkeen myönteisesti suhtautuneiden ruotsinkielisten ylioppilaiden muodostamaa ”yhteiskunnallista kerhoa”.²⁵ RKP:n ja SDP:n välinen suhte kieltämättä koheni, kun SDP:n puoluesihteerinä toimi RKP:n vasemmistoryhmän tärkeiden edustajien vanha tuttu. Lisäksi kaikilla mainituilla henkilöillä oli monella tapaa yhteneväinen näkemys ruotsinkielisen vähemmistön oikeuksista sekä ruotsinkielisten tarvitsemista sosiaalisista uudistuksista. Wiik ei kuitenkaan ollut samoilla linjoilla RKP:n kanssa mitä tuli puolueen vähemmistönationalistisiin pyrkimyksiin ottaa Suomessa käyttöön Sveitsin mallia mukailevat ruotsalaisten itsehallinnolliset kantonit. Kyse oli RKP:n sisällä vakavissaan tehdystä ehdotuksesta, josta käytiin kiihkeää keskustelua suomenruotsalaisten taholla itsenäistymisen jälkeisinä vuosina.²⁶

Ryhdyttyään hoitamaan puoluesihteerin tehtäviä Wiik toi julki ruotsalaisten itsehallintoajatusta koskevan kritiikkinsä. Tämä hän teki Kokkolassa pitämässään puheessa, jota oli kuuntelemassa ”paikkakunnan olosuhteisiin nähden runsaslukuinen kuulijakunta, jonka joukossa nähtiin useita porvariston keskuudessa vaikutusvaltaisia henkilöitä”.²⁷ Wiik alleviivasi SDP:n ”ratkaisevaa vaikutusta lainsäädäntöön tavalla” joka tyydytti ”ruotsalaisen vähemmistön oikeudet vaatimukset”. Puolueen internationalismin ansiosta SDP oli halukas sovitteluun aikaisempia kahden kansallisuuden välisiä kiistoja. Hallitusmuodon hyväksymisen ja kielilakien säätämisen jälkeen vähemmistönationalismi oli kui-

tenkin jälleen nostanut päätään RKP:n vaadittua [Suomen] ruotsalaisille Ahvenanmaan mallin mukaista itsehallintoa:

Puhtaan nationalistinen suuntaus, joka haluaa ylipääsemättömän Kiinan muurin avulla erottaa ruotsalaisen väestön suomalaisesta, nauttii kannatusta etupäässä maanviljelijöiden ja heitä lähellä olevien tahojen (kansakouluopettajat yms.) parissa. Rinnakkain tämän suuntauksen kanssa osa yläluokasta pyrkii yhteistyöhön suomalaisten porvarillisten puolueiden kanssa, tarkoituksenaan säilyttää ruotsalaisen yläluokan vaikutusvalta maan julkisissa asioissa.²⁸

Wiikin puheessaan mainitsevat ”yhteiskunnalliset tahot” tulitisiin tekemään tietoisiksi siitä, että heidän vähemmistönationalistiset pyrkimyksensä erosivat yläluokan vastaavista. Sen sijaan ruotsinkielinen väestö hyötyisi Wiikin mukaan ”ennakkoluulottomasta ja valppaasta osallistumisesta demokraattiseen uudistustyöhön”. Uudistustyöllä Wiik viittasi SDP:n suunnitelmiin saada koko väestö sosiaalivakuutusten piiriin. Kyseessä oli laaja-alainen sosiaalipoliittinen uudistus joka tulisi koskemaan myös ruotsinkielistä väestöä. Ehdotusta ei voitaisi toteuttaa, mikäli suomenruotsalaiset sulkeutuisivat omiin kantoneihinsa. Niissä RKP:llä olisi enemmistöasema ja RKP:n oikeistosiiven edustama ruotsinkielinen yläluokka tulisi tekemään kaikkensa tehdäkseen tyhjäksi vastaavanlaiset yläluokalle kalliiksi tulevat sosiaaliset uudistukset.²⁹

Ruotsinkielinen yläluokka oli Wiikin mukaan pyrkinyt säilyttämään vaikutusvaltansa politiikan kansallisella tasolla yrittämällä ensin tehdä yhteistyötä suomenkielisen porvariston kanssa. Pyrkimyksen kariuduttua yhteistyötä viriteltiin SDP:n kanssa. Wiikin näitä pyrkimyksiä kohtaan esittämällä kritiikillä oli kaksi tavoitetta. Ensinnäkin hän halusi hyödyntää RKP:n sisäistä hajaannusta, jonka osapuolia olivat puolueen sosiaaliliberaali vasemmisto, joka oli kaihtanut suomenkielistä oikeistoa ja kannattanut yhteistyötä keskustapuolueiden ja SDP:n kanssa, sekä puolueen oikeistoryhmittymä, jonka ensisijainen tavoite oli estää vasemmistopuolueita saamasta mitään poliittisia vaikutusmah-

dollisuuksia nuorena tasavallassa. Suomalaisten porvaripuolueiden välien rakoilun hyödyntäminen sopi SDP:n keskustapoliittiseen strategiaan. Wiikin toinen tavoite kävi ilmi hänen puheensa sisällöstä: hän halusi esittää SDP:n ja oman näkemyksensä kansallisuuskysymyksestä selvänä vaihtoehtona RKP:n porvarilliselle vähemmistönationalismille. Wiik kuului SDP:n sisällä siihen joukkoon, joka ei pitänyt keskustapoliittista strategiaa niinkään reaktiivisena suhtautumisena ja puolustautumisena oikeistoa vastaan, vaan aktiivisena sosiaalidemokraattisena strategiana, jonka puitteissa puolue ei aikoinut tinkiä poliittisista uudistusvaatimuksistaan päästäkseen porvarillisten keskustapuolueiden – tässä tapauksessa RKP:n – suosioon. Wiik kritisoi sekä RKP:n ”kotiseuturuotsalaisia” (bygdesvenskar) halusta ”ylipääsemättömän Kiinan muurin avulla erottaa ruotsalaisen väestön suomalaisesta” että ruotsinkielistä eliittiä tämän tavoitteesta ”säilyttää ruotsalaisen yläluokan vaikutusvalta maan julkisissa asioissa”.³⁰ SDP:n suhde kansallisuuskysymykseen oli Wiikin mukaan saanut ratkaisunsa vuoden 1919 hallitusmuodossa ja vuoden 1922 kielilaeissa. Kun Wiikin näkemystä kansallisuuskysymyksessä verrataan RKP:n vähemmistönationalismiin ja aitosuomalaiseen enemmistönationalismiin, voidaan todeta, että se poikkeaa niistä austromarxististen piirteittensä takia: kansallisuuskysymys ei ollut enää poliittinen kysymys, koska se oli ratkaistu lainsäädäntöteitse ja oli valtiovallan päätösvallan alainen. Wiik pyrki osoittamaan, että RKP:n itsehallintopuheiden takana piili yläluokalle sekä talonpoikaisluokalle ja jälkimmäistä ”lähellä oleville tahoille” tunnusomainen luokkapoliittikka. Kyseisen luokkapoliittikan tarkoituksena oli estää sosiaalidemokraatteja toteuttamasta uudistuspolitiikkaansa sortamalla ruotsinkielistä työväenluokkaa ja lyömällä kiila ruotsin- ja suomenkielisten työläisten väliin. Niinpä juuri luokkataistelu oli Wiikin mukaan yhteiskunnan todellinen kiistakysymys.

22. marraskuuta 1926 SDP:n ja RKP:n yhteistyö muuttui konkreettiseksi suomalaisporvarillisen Kallion hallituksen kaaduttua RKP:n eduskunnassa esittämän välikysymyksen seurauksena, jonka ensimmäinen allekirjoittaja oli Ruotsalaisen vasemmiston

Schauman. Välikysymys koski Riihimäellä sijainneen ampumatarviketehtaan toimituksiin liittyviä väärinkäytöksiä. Mutta, kuten RKP huomautti, välikysymys oli ennen kaikkea manööveri, jonka tavoitteena oli saada pääministeri Kallio vihdoinkin eroamaan virastaan. Kallion hallituksesta oli tullut RKP:ssä äärimmäisen epäsuositettu sen väitetyn ruotsalaisvastaisuuden takia. Presidentti Relander antoi SDP:lle ja puolueen eronneelle puheenjohtajalle Väinö Tannerille tehtäväksi hallituksen muodostamisen. Tanner toimi tehtävänannon aikaan sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän puheenjohtajana. Siten Suomen itsenäisyyden ajan ensimmäinen, Tannerin pääministerin ominaisuudessa johtama sosiaalidemokraattinen vähemmistöhallitus muodostettiin 13. joulukuuta 1926. Tannerin hallituksen tärkein sivustatuki eduskunnassa oli RKP, samalla kun puolue myös ratkaisi hallituksen kohtalon äänestäessään myöhemmin sen eron puolesta 17. joulukuuta 1927. Hallitus sai yksivuotisen valtakautensa aikana tukea myös Edistyspuolueen eduskuntaryhmän enemmistöltä ja vasemmistososialisteilta.³¹ Suomenkielisen porvariston taholta kritiikkiä herätti hallituksen tiedonantoon sisältynyt sosiaalidemokraattisen vähemmistöhallituksen näkemys kansallisuuskysymyksestä:

Kansallisiin vähemmistöihin suhtautumisesta on kansainvälinen sosialidemokratia omaksunut vakiintuneet menettelytavat ja niiden mukaisesti tulee hallitus maamme ruotsalaiseen kansalliseen vähemmistöön nähden harjoittamaan oikeudenmukaista ja tasa-puolista politiikkaa hallitusmuodon hengessä.³²

Valtiotieteilijä Sven Lindmanin mukaan Tannerin hallitus teki – suomenkielisen porvariston suureksi harmiksi – suuressa määrin myönnytyksiä RKP:lle soveltaessaan ”ruotsinkielisten taholla kannatettua näkemystä *maan kahden kieliryhmän välillä vallitsevasta erosta kansallisuuksien välisenä tosiasiallisena erona pelkän kielieron sijaan*”.³³ Tannerin hallituksen tiedonannon tarkoituksena ei kuitenkaan ollut pelkästään tehdä ”myönteistä vaikutusta ruotsinkielisten leirissä”, sillä se vastasi myös Wiikin ja SDP:n kansallisuuskysymyksestä aiemmin esitettyjä kannanottoja.

Puoluesihteerin tehtäviin kuului puolueen ja Sosialistisen työväeninternationaalin (STI) Brysselin toimiston välisten yhteyksien hoitaminen. Tannerin hallituskauden aikana Wiik oli aktiivisesti kirjeenvaihdossa STI:n pääsihteerin, austromarxisti Friedrich Adlerin, kanssa, jolle hän esitteli Suomen sosiaalidemokraattisen hallituspolitiikan ideologisia ja poliittisia taustoja. Wiik korosti suomalaisen oikeiston leimanneen Tannerin hallituksen ”epäisänmaalliseksi koalitioksi”; kyseessä oli oikeiston hallitusrintamasta eduskunnassa käyttämä halventava nimitys, jota Wiik tuolloin nähtävästi käytti. Adlerille Wiik kuvasi hallitusta ”suojaksi suomalaisessa porvaristossa esiintyviä sovinistisia virtauksia vastaan”. Väitteensä tueksi Wiik mainitsi aggressiivisen politiikan, jota suomenkieliset porvaripuolueet olivat aiemmin harjoittaneet sekä Suomen työväenluokkaa että maan ruotsinkielistä vähemmistöä kohtaan. Muutamana edeltävänä vuonna kyseinen politiikka oli Wiikin mukaan ilmentynyt suomenruotsalaisia sortavan lainsäädännön muodossa.³⁴

Heinäkuussa 1927 järjestettyjen eduskuntavaalien lopputulos merkitsi vaalivoittoa hallitukselle ja sen tukipuolueille. SDP:n vaalikampanja oli puolueen vaaliorganisaatiosta vastanneen Wiikin ensimmäinen suuri tulikoe. Sosiaalidemokraattien kampanja kehotti ruotsinkielisiä äänestäjiä antamaan äänensä *joko* SDP:lle *tai* RKP:lle ruotsalaisuutta vastaan suunnatun ”aitosuomalaisen ristiretken” estämiseksi.³⁵ Ruotsinkielisille sosiaalidemokraateille suunnattu kehoitus äänestää RKP:tä oli kieltämättä sensaatiomainen, mutta sen tekee ymmärrettäväksi sosiaalidemokraattien halu pitää Tannerin hallitus hengissä ja varmistaa sille riittävä tuki eduskunnassa myös vaalien jälkeen. Vaalien jälkeen tyytynäinen Wiik raportoi STI:lle, että ”suomalaiskansallinen” Kokoomuspuolue oli yrittänyt kaataa hallituksen, mutta äänestäjät olivat eduskuntavaaleissa ”aiheuttaneet suomalais-porvarilliselle taantumukselle kirvelevän tappion”. Wiik kirjoitti ruotsinkielisen vähemmistön puolustamisen olevan hallitusrintamalle suotuisan tuloksen myötä toistaiseksi turvattu, ja että RKP:n taholta tullut tuki torjuisi ”suomalais-porvarillisen taantumuksen” demokratian vastaiset hyökkäykset.³⁶ Samalla Wiik kuitenkin myönsi ”de-

mokraattisen rintaman” haasteet ja totesi rintaman olevan heikko. Luokkakysymystä koskevat näkemykset erottivat SDP:n ja ”ylemmän porvariston” RKP:n toisistaan, ja näissä kysymyksissä RKP:llä oli enemmän yhteistä ”sovinististen suomalais-porvarilisten” puolueiden kuin SDP:n ja kommunistien kanssa.³⁷

Ruotsissa SDP:n sosiaalidemokraattinen veljespuolue Ruotsin sosiaalidemokraattinen työväenpuolue (SAP, Sveriges socialdemokratiska arbetareparti) kärsi vaalitappion 1928. Tappion jälkeen puolue vaihtoi lopullisesti suuntaa, hylkäsi luokkataisteluideologian ja otti sen tilalle sittemmin hyvin tunnetun reformistisen kansankoti-ideologian. Suunnamuutosta ilmensi muun muassa sosiaalidemokraattisen puoluejohtajan Per Albin Hanssonin samana vuonna pitämä kuuluisa ”kansankotipuhe”. Hanssonin puhe hyvästä kansankodista heijasti aikaisempaa nationalistista ja konservatiivista retoriikkaa, mutta se sisälsi myös ideologisia vaikutteita nationalismin austromarxistisesta versiosta, joka oli levinnyt STI:ssä toimineiden sosiaalidemokraattien keskuudessa. Muiden muassa Wiikin ruotsalainen puoluesihteerikollega Rikhard Lindström, eräs SAP:n sosiaalireformistiseen politiikkaan sisältyvän nationalistisen kansankotiretoriikan ideologisista arkitkehdeistä, oli lanseerannut ruotsalaiseen sosiaalidemokratiaan kansallisen sosialismin käsitteen. Kirjassaan *Socialism, nation och stat* (”Sosialismi, kansakunta ja valtio”)³⁸ Lindström siteerasi ahkerasti Otto Baueria. Wiik piti yhteyttä Lindströmiin enemmän virkaveljelliseltä pohjalta kuin ideologisen aatetoveruuden yhdistämänä, sillä heillä oli selvästi toisistaan eroavat näkemykset sosialistisesta nationalismista. Wiik kieltäytyi hylkäämästä marxilaisia oppeja luokkataistelusta, kun taas Lindström halusi poistaa ne omasta puolueestaan.

SAP:n aikaisemmat marxilaiset luokkataistelijat olivat sitä vastoin Wiikin ideologisia aatetovereita. He olivat innoissaan liittyneet uuteen vasemmistososialistiseen puolueeseen ja kommunisteihin mutta 1920-luvun loppupuolella he olivat palanneet sosiaalidemokratian piiriin. Heihin kuului Ivar Wennerström, jonka Wiik kutsui Suomeen puhumaan eduskuntavaalikampanjan aikaan 1929. Wennerström kirjoitti artikkelit ”vaikutelmis-

taan Suomessa” sekä *Social-Demokrateniin* että *Arbetarbladetiin*. Hän keskittyi erityisesti käynnissä olleeseen konfliktiin suomalaisuuden ja suomenruotsalaisuuden välillä. Artikkelissaan Wennerström kiinnitti ruotsinruotsalaisen lukijakunnan huomion aitosuomalaisten suomenruotsalaisiin kohdistuvien hyökkäysten muodostamaan vaaraan. Hänen mukaansa suomenruotsalaiset edustivat virkamiesluokkaan kuuluvana vähemmistönä Suomen ”länsimaisia kunniallisuuden, lainkuuliaisuuden ja uskollisuuden perinteitä”, joilla oli ”mitä suurin merkitys valtion rakentamiselle” nuorena tasavallassa. Wennerströmin todistelu pohjasi Wiikin kanssa yhtenevään näkemykseen ruotsalaisuuden kulttuurisesta merkityksestä, ja tätä hän vaali puhuessaan ruotsalaisuuden säilyttämisen puolesta Suomessa. Wiikin tavoin Wennerström piti esikuvallisena Viron ja Latvian nuorten valtioiden perustuslakeja, jotka oli laadittu austromarxisti Rennerin kulttuurista autonomiaa koskeneiden teorioiden pohjalta. Rennerin mukaan vähemmistöt oli yhdistetty enemmistön kanssa, jotta ne voisivat toimia ”uusissa valtiollisissa puitteissa” ilman ryhmien välisiä ”mainittavia kiistoja”. Wennerströmin mukaan kuvattu edistyksellinen monikansallinen yhteiskuntahenki puuttui Suomesta kokonaan. Suomalaiset ja suomenruotsalaiset elivät ”[k]uin koira ja kissa konsanaan”, vaikka heidän olisi pitänyt tehdä yhteistyötä tasavallan yhteiskunnallisen kehityksen hyväksi.³⁹

Wennerström ilmaisi huolensa ruotsalaisuuden tulevaisuudesta Suomessa ja oli sitä mieltä, että RKP:tä ei voinut pitää ruotsalaisuuden säilyttämisen ja kehittämisen horjumattomana takaajana sen ”taantumuksellisen” suhtautumisen vuoksi. ”Nuoruuden toivoa” hän sitä vastoin näki ”Schauman-radikalismien” edustamassa porvarillisessa Ruotsalaisessa vasemmistossa, joka saattoi muodostaa ”sillan ruotsalaisen porvariston” ja ”ruotsalaisen sosiaalidemokratian”, toisin sanoen FSA:n, välille. Wennerström nosti esiin Wiikin ja 1920-luvun suomenruotsalaisen sosiaalidemokratian kaksi muuta johtavaa nimeä, Axel Åhlströmin ja Karl-August Fagerholmin, niinä suomenruotsalaisina sosiaalidemokraatteina Suomessa jotka olivat valistaneet rannikkoseutujen ruotsinkielistä vähäväkistä kansaa. Hänen mukaansa ”ruotsalaisnationalismil-

la on ikaikäiset vahvat juuret” Suomen rannikkoseuduilla, minkä ansiosta puolue saattoi ”kylvää kansainvälisen sosialismin aatteet hedelmälliseen maaperään”. Suomen ruotsalainen sosiaalidemokratia voisi Wennerströmin mukaan edistää Suomen ja Ruotsin sosiaalidemokraattisten liikkeiden läheisempää yhteistyötä, sillä ”se jouduttaisi eurooppalaistumista, eli länsimaisiin sosialistisiin aate- ja toimintalinjoihin pohjaavaa asennoitumista”, jota Wennerström katsoi SDP:n ja Wiikin tavoitelleen sisällissodan jälkeisen vuosikymmenen aikana.⁴⁰

Wiik ja sosiaalidemokraattien internationalismi tulilinjalla

Wiikin ryhdyttyä hoitamaan SDP:n puoluesihtöerin virkaa joutui hän aluksi tulilinjalle sekä sosialistisen internationalisminsa että suomenruotsalaisuutensa vuoksi. Wiikin ensimmäinen esiintyminen eduskunnassa puoluesihtöerivalinnan jälkeen tapahtui tilanteessa, jossa hänen oli tarkoitus esittää sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän kanta eduskunnan käsittelyssä olleeseen, Maalaisliiton tekemään aloitteeseen ulkomailta Suomeen suuntautuvan maahanmuuton rajoittamiseksi. Kyse oli ennen kaikkea venäläisten muuttoliikkeestä, jota Wiik puolusti. Maalaisliittolaiset ihmettelivät SDP:n halukkuutta edistää ulkomaisen halvan työvoiman käyttöä vaikka suomalaisia työläisiä kulki työttömänä.⁴¹ Myös tällä kertaa oikeistolaiset tahot kritisoivat Wiikiä hänen myötämielisestä suhtautumisestaan idästä päin tulevaan maahanmuuttoon. Oikeiston kritiikki muistutti osin ruotsinkielisen antisemitistisen ja konservatiivisen *Fyren*-pilalehden Wiikiin kohdistamaa nälvivää kritiikkiä vuonna 1913 tämän tehtyä valtiopäivillä ehdotuksen Suomen kansalaisuuden myöntämiseksi Venäjän silloisia pogromeja Suomeen paenneille juutalaisille.⁴²

Kokoomuslaisen *Karjala*-lehden eduskuntakeskustelusta tekemä selonteko oli ennen kaikkea henkilökohtaisuuksiin mennyttä kritiikkiä Wiikiä kohtaan. Kirjoittaja, nimimerkki ”Esa”, ihmetteli miksi SDP oli puoluekokouksessaan syrjäyttänyt Wiikin edeltäjän puoluesihtöerinä, Taavi Tainion, vaikka Tainio oli ”eduskunnan

loistavimpia puhujia”, ja valinnut hänen sijaansa suomenruotsalaisen Wiikin. ”Esa” kuvaili Wiikiä: ”[h]än on hiljainen, puhuu tuskin kuultavasti ja on epävarma paperistakin lukiessaan”. *Karjala*-lehden toimittaja toteaa naljaillen syyn Wiikin valintaan olleen todennäköisesti se, että puoluekokouksessaan 1926 kurssinmuutoksen vasemmalle tehnyt SDP halusi puoluesihteerikseen jonkun, joka oli aiempaa puoluesihteerää enemmän ”maailmanvallankumouksellisen agitaattorin näköinen” ja jonka ”[I]aihat kasvot ja synkät silmät sekä tuikea katse silmälasien takaa muistuttavat tunnettua agitaattorityyppiä itäisestä naapurimaasta”.⁴³

Aitosuomalainen-oikeistolehdestä ihmeteltiin myös suomalaisen – eli suomenkielisen – SDP:n päätöstä turvautua ”laintavaraan” ja valita ”kiihkoruotsalainen” puoluesihteeriksi, vaikka suuren puolueen riveissä olisi luullut olevan tarjolla riittävän kyvykkäitä suomalaisia miehiä.⁴⁴ Suomalaisuus oli ”maisteri Wiikin” valinnan myötä kärsinyt jälleen tappion sosiaalidemokraattien astuttua ruotsalaisten virittämään ansaan. Ruotsalaisvastaisuutta vahvisti lehden käyttämä antiseministinen retoriikka, jonka puitteissa suomenruotsalaisia verrattiin juutalaisiin ja näiden väitettyyn maailmanlaajuiseen salaliittoon ja nationalismiin vastaisuuteen. Suomenruotsalaiset toimivat ”kansainvälistä köyhälistödiktatuuria” Neuvostoliitossa johtaneiden juutalaisten tavoin käyttäessään suomalaista työväenliikettä Suomen (suomenkielisen) kansan yhtenäisyyden horjuttamisen välineenä.⁴⁵

Aitosuomalaisen oikeiston ja porvariston antisemitistiset ja nationalistiset näkemykset ilmenivät lukuisissa ironisen vitsikkäissä lehtijutuissa. Muun muassa Suomen Sanomalehtimiesliiton pilalehti *Tuulispää* esitti SDP:n olevan ”todella internationalinen, kansainvälinen puolue, ainakin mitä johtajiin tulee”. Lehdessä 18. lokakuuta 1929 julkaistussa pilapiirroksessa esiintyivät ”ruotsalaisen” Wiikin lisäksi Mikko Erich, jonka suonissa väitettiin virtaavan ”melko annos israelilaista verta”⁴⁶, sekä venäläis-puolalaistaustainen Reinhold Sventorzetski (vuonna 1938 hän muutti sukunimensä Sventoksi) josta kirjoitettiin, että hän ei Wiikin ja Erichin tavoin ollut aitoa suomalaista syntyperää. Koko kolmikön kuvaaminen pilapiirroksessa liittyi heidän poliittiseen

työhönsä: Wiik ja Svento olivat silloisia johtavia vasemmistososiaalidemokraatteja ja Erich oli profiloitunut demokratian puolustajana fasismin uhkaa vastaan. Ainakin Erichin ja Sventon kuvauksissa käytettiin selvästi rassistisia ja antisemitistisiä karikatyyrejä. Kuvan viesti oli sama kuin aitosuomalaisen oikeiston jo aikaisemmin muun muassa Wiikiin kohdistamassa kritiikissä: SDP:tä johti epäisänmaallinen, suomalaisvastainen, kansainvälinen, vieraita ei-suomalaisia vähemmistöjä edustanut (sala)liitto-laisten ryhmä, joka muodosti uhan suomalaiselle Suomelle.

Myös vasemmistososialistit hyökkäsivät Wiikin ja sosiaalidemokraattien internationalismia vastaan. Suomenruotsalaisella vasemmistososialistisella ja kommunistisella taholla väitettiin Wiikin muuttuneen suomalaisnationalistiseksi ja ruotsalaisvas-taiseksi. Suomenruotsalainen kommunistilehti *Nya Folkbladet* väitti asian menneen niin pitkälle, että Wiik oli käyttänyt suomalaistettua nimikirjoitusta ”Kaarlo Wiik”. Suomenruotsalaiset kommunistit olivat tähän aikaan valppaina, koska myös vasemmistososialistit eli kommunistit kamppailivat suomenruotsalaisten työläisten kannatuksesta. Vetoamalla erityisesti ruotsinkielisten työläisten vähemmistönationalismiin *Nya Folkbladet* hyökkäsi SDP:n luokkapettureiden kimppuun ja syytti heitä suomalaisnationalismista, samalla kun Wiik muiden ruotsinkielisten sosiaalidemokraattien tavoin sai osakseen syytöksiä myöntöväisyydestä ruotsalaisen Suomen suomalaistamista kohtaan.⁴⁷

Pohjalainen vasemmistososialisti ja kansanedustaja Johan August Isaksson hyökkäsi SDP:n kansallisuuspolitiikkaa vastaan eduskuntavaalien aikaan 1927 julkaistussa pamfletissaan *Ett diskussionsinlägg i nationalitetsfrågan*. Isaksson esiintyi vankkumattomana ruotsinkielisten itsehallinnon kannattajana, jota hän piti puolustautumisena uhkaavaa aitosuomalaista nationalismia vastaan. Sekä ruotsalaisen kansanosan oikeuksia että ruotsalaisuutta Suomessa puolustavilla vasemmistososialisteilla oli vastassaan ennen kaikkea SDP. Isakssonin mukaan puolue kannatti ”suomalaisten ja ruotsalaisten yhteistoimintaa”, mikä väistämättä tulisi johtamaan ruotsinkielisen vähemmistön tukehtumiseen suomenkielisen enemmistön painon alla. Tekemällä yhteistyötä

suomalaisnationalististen porvarillisten puolueiden kanssa SDP tuli ”tinkineeksi ruotsalaisen kansallisuuden yhteisistä eduista”.⁴⁸ Isakssonin kritiikkiä on hyvä lukea Suomen Kommunistisen Puolueen (SKP) ja Kominternin senaikaisen kampanjoinnin muodostamaa taustaa vasten. Vuosina 1926–1927 heidän kriittisen hyökkäyksensä kohteena olivat austromarxistit ja heidän vaikutusvaltansa Kominternin kilpailijassa STI:ssä sekä sosiaalidemokraattiset puolueet yleensä, mukaan lukien SDP.⁴⁹ Myös Isaksson sovelsi kirjoittamassaan pamfletissa Kominternin retoriikkaa erehdyttävästi muistuttavaa kieltä syyttäessään FSA:ta luokkasetturuudesta ja väittäessään kehityksen Suomessa noudattavan ”suomalaisen byrokraatian peruskäsitystä kansallisuuskysymyksestä”, minkä lisäksi hän huomautti ”kuinka tässä maassa on vain yksi kansallisuus josta osa puhuu suomea ja osa – toistaiseksi – ruotsia”.⁵⁰

Vasemmistososialistien ja kommunistien vallankumouksellinen luokkataisteluretoriikka sai väistyä Lapuanliikkeen astuttua politiikan näyttämölle marraskuussa 1929. Nyt myös sosiaalidemokraatit joutuivat suomalaisen fasismin uhkaamiksi sen pyrkiessä kerta kaikkiaan puhdistamaan isänmaan sosialismista. Vuodesta 1930 vuoteen 1936 ulottuvana ajanajaksena, jolloin Wiik vielä toimi sosiaalidemokraattien puoluesihteerinä, sosiaalidemokraattien poliittinen taistelu muuttui taisteluksi elonjäämisestä ja erityisesti taisteluksi Suomen demokraattista yhteiskuntajärjestystä yhä enemmän uhannutta fasismia vastaan. Vastaavanlaisia taisteluja käytiin myös muualla, eikä vähiten kansainvälisen sosiaalidemokratian ydinmaissa Saksassa ja Itävallassa, joissa natsit ja fasistit tuhosivat sosiaalidemokraattiset työväenliikkeet 1930-luvun alussa.⁵¹ Myös Wiik pelkäsi kohtalonsa olevan sinetöity mikäli fasistinen vallankaappaus toteutuisi Suomessa. Talonpoikaismarssin Helsinkiin saapumista edeltävänä yönä, 7. heinäkuuta 1930, hän kirjoitti jäähyväiskirjeen äidilleen Hannalle ja vaimolleen Anna Wiikille.⁵² Suomenruotsalaiset sosiaalidemokraatit näkivät yhä edelleen fasismin demokratialle ja työväenliikkeelle muodostaman uhan myös uhkana monikansalliselle valtiolle. Täten se oli myös suora uhka suomenruotsalaisil-

le; vähemmistölle joka Wiikin, FSA:n ja useiden ruotsinkielisen porvariston edustajien mielestä muodosti länsimaisen oikeusvaltioajattelun, länsimaisen demokratian ja sivilisaation etujoukon Suomessa.⁵³

Lopuksi

Sotien välinen aika, ja erityisesti ensimmäisen maailmansodan jälkeinen vuosikymmen, oli hyvin levoton ajanjakso Suomen ja Euroopan historiassa. Artikkelin puitteissa on tutkittu kahta ajanjaksoa leimannutta yhteiskunnallista konfliktia, kansallisuusriitoja ja luokkataistelua, suhteessa suomenruotsalaiseen sosiaalidemokraattiseen poliittikkoon Karl Harald Wiikiin. Wiikin toimintaa on tarkasteltu poliittis-aatehistoriallisesta perspektiivistä käsin, jonka tarkoituksena on ollut tehdä näkyväksi sosiaalidemokraattinen kansakunnan idea ja sen ilmaisumuodot 1920-luvun Suomessa. Artikkelissa kansakunnan käsitettä ongelmallistetaan Wiikin tekemistä tuonaikaisista ideologisista kannanotoista käsin. Wiikin kannanotot nähdään osana hänen teoreettisen ja ideologisen ajattelunsa kokonaisuutta sekä sitä ylikansallista ajatusten ja ideoiden vaihtoa johon hän osallistui. Wiikin näkökulmasta kansakunnan ja luokan välillä ei ollut ristiriitaa. Hänelle oli itse asiassa tärkeää tuoda esille niiden yhteenkietoutuneisuus sekä osoittaa, kuinka porvariston käyttämä kansakunnan käsite rakentui vääräksi kollektiiviseksi yhteisöksi kutsutun käsityksen pohjalle. Wiikin nationalismi pohjasi sosiaalidemokraattiseen internationalismiin ajatukseen kansakuntien oikeudesta olla olemassa veljeydessä toisten kansakuntien kanssa. Rinnakkain tämän kanssa Wiikin kansallisuuskysymystä koskeva ajattelu mahdollistaa kansakuntaa ja nationalismia koskevan analyysin laajentamisen. Aikaisemmassa tutkimuksessa nationalismi on toisaalta nähty sosialistisen työväenliikkeen toimintapiirien tuolla puolen olevana porvarillisena ajatusrakennelmana, toisaalta taas sosiaalidemokraattinen työväenliike on antanut kansakunta-käsitteelle oman marxilaisen sisältönsä.

Wiikin kansallisuuskysymystä koskeva ajattelu ilmeni suomalaisten sosiaalidemokraattien hallituskaudella 1926–1927, jolloin Wiik itse näki mahdollisuuden luoda demokraattinen rintama vastavoimaksi nationalistiselle ja demokratian vastaiselle oikeistolle. Hänen ajattelussaan on vaikutteita muun muassa austromarxisteilta ja heidän pyrkimyksestään luoda itävaltalaisen sosiaalidemokratian puitteissa luokkarajat ylittävää yhteistyötä porvarillisten keskustapuolueiden kanssa sekä kansallisuuskysymyksen tietoisesta epäpolitisoinnista. Wiik toimi aitosuomalaisista nationalismia – kuten ilmiötä omana aikanaan kutsuttiin – eli suomenkielistä enemmistönationalismia vastaan sen pyrkiessä kansallistamaan suomalaisen kansallisvaltion vastaamaan omia tavoitteitaan, eli tekemään siitä suomenkielisten valtion (”suomalainen Suomi”). Samaten Wiikiä ja SDP:tä kritisoitiin näiden internationalismista ja kahden kansallisuuden ajatukselle pohjaavan hallitusmuodon puolustamisesta. Sosiaalidemokratiasta vasemmalle olleet kriitikot väittivät Wiikin hylänneen ruotsinkielisen vähemmistön oikeuksien puolesta käydyn kamppailun.

Ruotsalainen puoluesihteerinä Wiik ei vain edustanut ruotsalaisen vähemmistökansallisuuden työväenluokkaa, vaan, senaikaisista austromarxismien ilmausta käyttäksämme, myös ”ruotsalaista luonneysteyttä”. Austromarxistien tavoin Wiik näki sosiaalidemokratian tehtävänä kaikkien kansojen (kielellisestä, etnisestä ja uskonnollisesta taustasta riippumatta) sisällyttämisen yhteiseen korkeampaan kulttuuriin, jonka puitteissa kaikki yhdessä saavuttaisivat ihmiskunnan korkeamman kulttuurisen sivistystason: sosialismin. Rinnakkain tämän kanssa austromarxistien näkemys kulttuurista pohjasi syvään juurtuneeseen etniseen käsitykseen, jonka puitteissa heidän edustamansa kansallinen, eli saksalais-itävaltalainen kulttuuri näyttäytyi sivistyksen ja kehityksen normatiivisena mittapuuna. Sama normatiivisuus ilmeni Wiikin näkemyksessä ruotsalaisuudesta ja ruotsalaisista arvoista, joita hän halusi korostaa toimiessaan SDP:n puoluesihteerinä.

Suomennos: Johan Ehrstedt.

Viitteet

- 1 ”Den svenska befolkningen i Finland: Vår nationalitetsfråga och socialdemokratins ställning till densamma. Referat av Karl H. Wiik på svenska soc. dem. kretsmötet i Helsingfors den 28 mars 1921”, *Arbetarbladet* 8.4.1921.
- 2 Ahlskog, Kaihovirta & Wickström 2018, s. 452–458.
- 3 Berman 2006, s. 8–12.
- 4 Berg 2018.
- 5 Ahlskog, Kaihovirta & Wickström 2018, s. 456–463.
- 6 Wassholm 2008, s. 13.
- 7 Schall 2012, s. 461–463, 469–470.
- 8 Kannisto 2016.
- 9 Ahlskog, Kaihovirta & Wickström 2018, s. 456.
- 10 Tuomioja 1982, s. 52–56, 72–77.
- 11 ”Ålandsfrågan”, *Arbetarbladet* 17.6.1920. Kursivointi kirjoittajan.
- 12 K. H. Wiik, ”Den sociala kampen i Estland”, *Arbetarbladet* 19.8.1920.
- 13 Karl H. Wiik, ”Ett svenskt socialdemokratiskt parti i Finland?”, *Arbetaren* 26.5.1906.
- 14 ”Protokoll förddt vid de svenska arbetarens representantmöte i Helsingfors 14, 15 och 16 juli 1906”, CA:1 Liittokokouspöytäkirjat, Finlands svenska socialdemokrater, TYARK.
- 15 Bondestam & Helsing 1978, s. 39, 43–45, 47–48.
- 16 Soikkanen 1961, s. 293–294.
- 17 K. W. [Karl H. Wiik], ”Den svenska befolkningens ställning tryggad”, *Arbetarbladet* 23.7.1919.
- 18 Bondestam & Helsing 1978, s. 48.
- 19 Schwarzmantel 2005, s. 54–56.
- 20 Ibid., s. 54–55.
- 21 K. H. Wiikin vappupuhe 1907, ”Arbetarens 1 maj”, *Arbetaren* 4.5.1907.
- 22 Wiik 1924, s. 268–270.
- 23 Ibid., s. 271–272; ”Arbetarens 1 maj”, *Arbetaren* 4.5.1907.
- 24 Kettunen 1986, s. 283–306.
- 25 Landtman 1940, s. 394; Bondestam & Helsing 1978, s. 34; von Bonsdorff & Jernström 1984, s. 155–158.
- 26 von Bonsdorff & Jernström 1984, s. 37–77.
- 27 ”Socialdemokratien och nationalitetsfrågan”, *Arbetarbladet* 24.3.1926.
- 28 Ibid.
- 29 Ibid.
- 30 Ibid.
- 31 Lindman 1940, s. 11–21, 59–65.
- 32 Väinö Tannerin tiedonanto hallituksen ohjelmasta eduskunnan täysistunnossa 13.12.1926. <https://valtioneuvosto.fi/-/14-paaministeri-vaino-tannerin-hallituksen-ohjelma> (haettu 16.4.2021).
- 33 Lindman 1940, s. 24. Kursivointi minun.

- 34 K. H. Wiikin kirje Friedrich Adlerille 11.5.1927, K. H. Wiikin kansainvälinen kirjeenvaihto 1923–1937, SDP:n arkisto, TYARK.
- 35 *Arbetarbladet*, 29.6.1927.
- 36 K. H. Wiikin kirje STI:lle, päiväämätön 1927, K. H. Wiikin kansainvälinen kirjeenvaihto 1923–1937, SDP:n arkisto, TYARK.
- 37 Wiikin kirje Friedrich Adlerille 11.5.1927.
- 38 Lindströmin kirja löytyy Wiikin henkilöarkistosta mutta Wiikin suhtautumisesta siihen ei ole tietoa. Kansio 9: 1928–30, K. H. Wiikin kokoelma, KA.
- 39 Ivar Wennerström, ”Intryck från Finland”, *Arbetarbladet* 10.7.1929.
- 40 Ibid.
- 41 ”Esa”, ”Parlamenttipakinaa”, *Karjala* 18.2.1926.
- 42 *Fyren* 5.4.1913.
- 43 ”Esa”, ”Parlamenttipakinaa”.
- 44 Ibid.
- 45 Ibid.
- 46 *Tuulispää* 18.10.1929.
- 47 Utposten (nimimerkki), ”Från utkiken”, *Nya Folkbladet* 10.5.1929.
- 48 Isaksson 1927, s. 23.
- 49 Saarela 2008, s. 178–180.
- 50 Isaksson 1927, s. 24.
- 51 Karvonen 2008, s. 21–25.
- 52 K. H. Wiikin kirje Hanna Wiikille ja K. H. Wiikin kirje Anna Wiikille 7.7.1930. Kansio 17: 1930-luku, K. H. Wiikin arkisto, KA.
- 53 Kaihovirta & Wickström 2017, s. 57–61.

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistot

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

K. H. Wiikin kokoelma

Kansio 9: 1928–30

Kansio 17: 1930-luku

Työväen arkisto (TYARK), Helsinki

Finlands svenska socialdemokrater

Liittokokouspöytäkirjat

SDP:n arkisto

K. H. Wiikin kansainvälinen kirjeenvaihto 1923–1937

Sanoma- ja aikakauslehdet

Arbetarbladet 23.7.1919, 17.6.1920, 19.8.1920, 8.4.1921, 24.3.1926, 29.6.1927, 10.7.1929.

Arbetaren 26.5.1906, 4.5.1907.

Fyren 5.4.1913.

Karjala 18.2.1926.

Nya Folkbladet 10.5.1929.

Tuulispää 18.10.1929.

Muu lähdeaineisto

Väinö Tannerin tiedonanto hallituksen ohjelmasta eduskunnan täysistunnossa 13.12.1926. <https://valtioneuvosto.fi/-/14-paaministeri-vaino-tannerin-hallituksen-ohjelma> (haettu 16.4.2021).

Kirjallisuus

Ahlskog, Jonas, Kaihovirta, Matias & Wickström, Mats (2018): ”Nationen i klasskampen: Minoritetsnationalism inom den socialistiska arbetarrörelsen”, *Historisk Tidskrift* 138:3, s. 452–479.

Berg, Anne (2018): ”Nationen i historien”, *Historisk Tidskrift* 138:3, s. 383–390.

Berman, Sheri (2006): *The Primacy of Politics: Social Democracy and the Making of Europe's Twentieth Century*. New York: Cambridge University Press.

Bondestam, Anna & Helsing, Alf-Erik (1978): *Som en stubbe i en stubbåker: Finlands svenska arbetarförbund 1899–1974*. Helsinki: Finlands svenska arbetarförbund.

- von Bonsdorff, Göran & Jernström, Frank (1984): *Svenska folkpartiet 2. 1917–1929: Från självständighet till Lappo*. Helsinki: Schildt.
- Isaksson, Johan A. (1927): *Ett diskussionsinlägg i nationalitetsfrågan*. Vaasa: Ny Tids förlag.
- Kaihovirta, Matias & Wickström, Mats (2017): ”Socialdemokratisk och konservativ antifascism i Finland. Karl H. Wiik och Eirik Hornborg inför Lapporörelsen”, *Historisk Tidskrift för Finland* 102:1, s. 43–74.
- Kannisto, Niko (2016): *Vaaleanpunainen tasavalta. SDP, itsenäisyys ja kansallisen yhtenäisyyden kysymys vuosina 1918–1924*. Tampere: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/166793>.
- Karvonen, Lauri (1988): *From White to Blue-and-Black. Finnish Fascism in the Inter-War Era*. Commentationes scientiarum socialium 36. Helsinki: Suomen Tiedeseura.
- Kettunen, Pauli (1986): *Poliittinen liike ja sosiaalinen kollektiivisuus. Tutkimus sosialidemokratiasta ja ammattiyhdistysliikkeestä Suomessa 1918–1930*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:skd-dor-000027>.
- Landtman, Gunnar (1940): *Studenter under Finlands kampår 1898–1909*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 280. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Lindman, Sven (1940): *De homogena partiregeringarna i Finland 1926–1928. I. Det socialdemokratiska regeringsexperimentet 1926–1927*. Turku: Åbo Akademis förlag.
- Saarela, Tauno (2008): *Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923–1930*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:skd-dor-000613>.
- Schall, Carly E. (2012): ”(Social) Democracy in the blood? Civic and ethnic idioms of nation and the consolidation of Swedish social democratic power, 1928–1932”, *Journal of Historical Sociology* 25:3, s. 440–474.
- Schwarzmantel, John (2005): ”Karl Renner and the problems of multiculturalism”, teoksessa Ephraim Nimni (toim.), *National-Cultural Autonomy and its Contemporary Critics*. Lontoo: Routledge, s. 63–73.
- Soikkanen, Hannu (1961): *Sosialismin tulo Suomeen. Ensimmäisiin yksikamarisen eduskunnan vaaleihin asti*. WSOY, Porvoo Helsinki 1961. <http://doi.org/10.31885/2018.00017>.
- Tuomioja, Erkki (1982): *K. H. Wiik: puoluesihtööri ja oppositiososialisti. Elämäkerta 1918–1946. II*. Helsinki: Tammi.
- Wassholm, Johanna (2008): *Svenskt, finskt och ryskt. Nationens, språkets och historiens dimensioner hos E. G. Ehrström 1808–1835*. Turku: Åbo Akademis förlag. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/33682/WassholmJohanna.pdf> (haettu 7.4.2020).

- Wickström, Mats & Ahlskog, Jonas (2017): ”Socialt och kulturellt medvetna medborgare: Socialistisk finlandssvensk folkbildning från samarbete till splittring i Folkets Bildningsförbund r.f. 1945–49”, *Historisk Tidskrift för Finland* 102:2, s. 255–285.
- Wiik, Karl H. (1924): ”Sosialidemokratia Suomen ruotsalaisten keskuudessa”, teoksessa Väinö Tanner et al., *Sosialidemokraattinen puolue 25 vuotta. Muistojulkaisu*. Helsinki: Sosialidemokraattinen puoluetuimikunta, s. 261–272.